

v elektrické židli nebo sklepě, ale v myšlení a jednání miliónů lidí.

Štyrský, který svým článkem chtěl hájit Vančuru, vrazil vlastně v bojovném článku nůž do zad svému chráněnci, neboť přes všechnu salónnost Vančura snažil se uchovávat dodnes zdání revolučnosti. Je dnes i na něm, aby promluvil.

Umělec nesmí být ani bezcharakterní, ani hlupák. Ani umělecký, ani politický. Generace Štyrského však zapadá do obojího. Je nejvyšší čas, aby se rozhodně zakročilo. Avantgarda má ještě dost čistých a inteligentních lidí, kteří mají povinnost vyčistit i ujasnit generaci. A je-li jim těžko začít s čistěním, pak ať vypraví deputaci k F. X. Šaldovi, který až dosud projevil vždy dosti statečnosti, a na kolenou ho poprosí, aby se ujal i této práce.

A svoji revolučnost si musí ovšem ujasnit generace sama.

F. X. Šalda: SPORY A ROZPORY V GENERACI „DEVĚTSILSKÉ“

Na jaře t. r. sedm básníků a spisovatelů, kteří byli organizovanými členy dělnické strany komunistické, Hora, Neumann, Olbracht, Seifert, Vančura, Majerová, Malířová, postavili se zvláštním manifestem proti dnešnímu politickému vedení strany, proti tzv. karlínskému „polbyro“, kterému vytýkali neschopnost a snad i nesvědomitost. Byli za tento útok vyloučeni ze strany; a jejich odvolání bylo zamítnuto, aniž byli slyšeni. Nebyl jsem nikdy členem komunistické strany, nežil jsem politický život ve straně a nemohu posoudit, byla-li obžaloba oněch sedmi autorů oprávněna; ale znám dosti zblízka všechny protestující jako lidi opravdové a čestné; vím, že komunistická víra byla jim drahá, že jí opravdu léta a léta žili a mysli, a víc: že i straně opravdově a nezištně sloužili; a že toho kroku nepodnikli lehkomyšlně nebo pro vnější efekt, je mi jasné. Snad se mýlili ve své obžalobě, snad křivdili; ale i pak měli být poučeni a neměli být vylučováni a umlčovani. Žádná strana, ani komunistická, nesmí dnes mít absolutistickou taktiku církví, poněvadž nemůže mít jejich absolutistická dogmata; právo diskuse ve stranách musí být přiznáno, a musí být přiznáno zvláště intelektuálům, kteří dýší dialektikou jako jiní tvorové plicemi nebo žábami. Pravděpodobně stávají se tím nepřijemnými nebo nepohodlnými straníky; můžete jich nepřijímat do stran — budiž, va bene — ale přijali-li jste jich již jednou do strany, nesmíte je z ní vyhazovat, protože myslí

a kritizují. Kritizují-li oni vás, kritizujte navzájem i vy je — jistě nejsou nezranitelní, jistě mají své chyby a jistě by jim šla kritika zle za nehty — ale neznásilňujte, neumlčujte. V tom vidím tedy první těžkou chybu, jíž se dopustilo polbyro.

Co učinili někteří z vyloučených? Hora, Seifert v první řadě? Začali psát do měšťáckých listů; uveřejňovali nejprve básně v Lidovkách a v Českém slově, pak vstoupili do redakcí těchto listů; Hora je dnes redaktorem národně socialistického večerníku. To pokládám za druhou chybu. Napsal jsem to již v létě Horovi v dopise, mohu to tedy říci i veřejně: jakým dojmem to musí působit na dělníka, který čítal včera Horu v Rudém právu, vidí-li ho nyní v Lidových novinách, v listě, kde redaktori tupí soustavně komunismus? Oněch sedm mělo si buď založit nový list — třeba týdeník — nebo přejít en masse do některého socialistického listu, v němž by si byli vymohli určitý vliv na jeho ráz a určité respektování svého přesvědčení. Namítnou mně: ale nás nic společného nesdružuje; nač zakládat tedy list? Myslím, že tomu tak není, že mají společné ideje politické a také literární. Ale nesdružuje-li jich opravdu nic, neměli se ani sdružit v manifest a útočit na vedení strany. Pak by to nebyl protest myšlenkový, nýbrž náladový. Jednotlivec ze svých vrtochů stranu rozbíjet nesmí — strana musí mít jistou disciplínu, ač má-li vůbec existovat — proti straně se smí vytyčit jen nový myšlenkový směr; nová idea, ať programová, ať taktická.

Ale stalo se již. Případ je komplikován ještě tím, že Hora a Seifert jsou povoláním a zaměstnáním žurnalisté, kteří jsou živi ze svého pera. Kdo má právo žádat od nich heroismus? Aby strádali hmotně? Oni a popřípadě i jejich ženy? Můžeš a máš právo doufat v něco takového. Ale vyžadovat toho? Ne, toho práva nemáš.

Hora se stává terčem vášnivých útoků K. Teiga. Proč právě Hora? Poněvadž je žurnalisticky nejvíc na ráně; ale nemýlím se asi, slyším-li v tom znít i jakousi generační nechuť k Horovi. Hora není čistý „devětsilec“, věkem je snad bližší

generaci tzv. pragmatické — to se nedá nikdy zcela umlčet a překlenout. Teige je přesvědčen, a jistě upřímně, že nový moderní básník musí mít i moderní světový názor, a tím je mu marxismus a komunismus; je přesvědčen — a myslím, že právem — že ať konstruktivismus, ať poetismus nejsou možny bez tzv. historického materialismu. Ale Hora odpovídá: Já jsem dál komunist, neboť komunismus je něco jiného a něco víc než komunistická strana nebo dokonce dočasný její štáb, který dnes komanduje a zítra bude třeba sám vymeten ze strany; komunismus je má víra, mé přesvědčení, cosi vnitřního, čím vidím život a svět a z něhož tvořím svou poezii. Tu již stojíme před typickým konfliktem básníka a kritika: kritik přistupuje k básníkovi zvnějška s objektivním sudidlem, básník si brání subjektivní svět vnitřní autonomie. Spor mezi nimi vyřeší jen čas: jen ten ukáže, splnila-li příští díla Horova, co slibovala jeho vášnivá obrana.

Do sporu zasáhl naposledy p. dr. Ivan Sekanina v 22. čísle Tvorby. Ze stanoviska, žel, spíše politicky taktického než ideového. Jeho ústy mluví polbyro. Vidí v nejmladší generaci „svinstvo“, které ji rozzírá; a to „svinstvo“ je korupčnictví; „pro peníze anebo pro postavení dělají se kýče, mění se světové názory, kašle se na umělecké i politické přesvědčení, je-li tu nějaká sebešpinavější možnost pohodlnějšího života“. A hlava nehlava bije do nejmladších; staví na pranýř Nezvala i Honzla, ale káře také Václavka, ano i Fučíka, redaktora Tvorby, z nekritického kamarádství a klikaření. Zde musím vpadnout do otěží vášnivému kritikovi a zvolat radikálně: Prr. Pan dr. Sekanina překročuje meze své kompetence, razí-li apodikticky jednověté odsudky; literární soud musí být zdůvodněn alespoň tolik, pane doktore, jako rozsudek soudní. Psal jsem přísně, snad až příliš přísně v I. ročníku Zápisníku o Nezvalově Kronice; ale kýčem rozhodně není; i když manque, je to přece věc básnická. A totéž platí o Hře v kostky: jsou tam věci slabé, ale také několik tak krásných, že zachraňují knížku. P. Rutte může v Národních listech vyvozovat z posledních veršů Nezvalových nebo Seifertových

úpadek generace — to nikoho nezmate: všichni vědí, proč to dělá — ale nesmí si tak vést posuzovatel nestranný. Čímž nepravím, že nemá být v generaci kritický řád a kritická kázeň. Jenže tento režim si představuje pan dr. Sekanina pochybeně skoro jako kantorovo působení ve škole s metlou v ruce. Tím dávno již kritika není. Moderní kritika je jen užitá psychologie, sociologie, uměnověda; musí zůstat kritikou a nesmí se zvrhat v diktaturu. A vést básníky k nějaké mravnosti dokonce již nemůže. Dosti dokázala, naučí-li je účtě k dobrému řemeslu. V etice umělecké nesmí se ukvapeně generalizovat; musí se vycházet v každém případě od zvláštní duševní individuality básníkovy nebo umělcovy; ona musí být respektována i v etickém soudě o něm.

Zvláštní pozici zaujal ve sporu p. Štyrský. V prvním čísle Odeonu vytáhl do boje proti lidem, kteří sedají na dvou židlích, proti změšťáčtění své generace; rozpráhl se tak bojovně, až vzbudil naději, že vymrská kupčiky z chrámu. Ale v třetím čísle prohlašuje úplný nezájem umělcův na politice a staví se na stanovisko lartpourtartistické.

Jisto je tolik, že poetismus býval a bývá vykládán i lidmi sobě blízkými jako lartpourtart, třebaš ho Teige takto nepojímal. A nadto: vždycky budou básníci a umělci, kteří budou mít k politice a veřejným otázkám poměr negativní. Sem náleží ve Francii např. Flaubert, Gautier, Baudelaire, Mallarmé; v Anglii Poe, Symonds, Wilde; v Německu Rilke a George. Tento typ nemusí někomu být sympatický, ale existence jeho se tím neoddisputuje: bude žít dál, poněvadž jest jeden z konstitutivních typů uměleckých. V každé generaci se projevují a projeví tyto rozpory mezi polaritou tendenční a kontemplativní, v generaci lumfrovské např. protikladem Sládek — Vrchlický. Není možné, aby jich byla ušetřena generace devětsilská.

S klidem mohou nechat devětsilci lovit v kalných vodách své nepřátele; stanovisko jejich je tak malicherné, že nemožnou mít úspěch než v kruzích negramotných, úspěch, řekl bych, jen arénový. Jsem poslední, kdo by chtěl kašičkařit

a smířovat tyto boje; jsem přesvědčen, že přispějí k zpolarizování jednotlivců i generace. Generace let devadesátých také jimi prošla, jak se dnes vidí, jen na svůj prospěch; a středocestníci a kašičkáři lomili nad námi tehdy také rukama jako nad rozkladníky, rváči, negativisty.

A tato polarizace prospěje nepřímou i komunismu jako politickému útvaru. V kom je latentní básnický aktivismus, uvědomí si jej plně v dnešních sporech a projeví jej i tvorbou v rozhodnou chvíli; a o ostatní neměl by komunismus ani stát, neboť všecko ostatní je nedorozumění, které se dříve či později vymstí. Básník je tvor konkrétný; víc než teorie a ideje rozněcují pravidlem jeho lásku děje a skutky. A že je náš český komunismus jimi chud, toť koneckonců příčina poklesu jeho popularity v kruzích literárních. Ale ani pak neradil bych komunistům, aby donucovali básníky vnitřně si spřízněné k nějakému pravověrnosti dogmatickému; více než ono prospěje jim volná sympatie a spolupráce směřová.